**Polsko-Ukraińskie Studia Interdyscyplinarne**
2024, nr 2 (13), s. 171–172

https://czasopisma.marszalek.com.pl/en/10-15804/pom
**DOI: 10.15804/PPUSI.2024.02.16**

**Michał Romańczuk**
Doktor, Uniwersytet Szczeciński
michal.romanczuk@usz.edu.pl
ORCID ID: 0000-0003-1160-4208

# ANNA SIEWIERSKA-CHMAJ, *POLITYKA STRACHU. JAK STRACH ZABIJA DEMOKRACJĘ*, WYDAWNICTWO ADAM MARSZAŁEK, TORUŃ 2023, SS. 336

Czy działania wyborców i polityków podejmowane są w sposób pozbawiony emocji, a polityka ma charakter racjonalny? Odpowiedzi na to pytanie poszukuje Anna Siewierska-Chmaj w publikacji, która ukazała w ostatnim czasie na polskim rynku wydawniczym. *Polityka strachu. Jak strach zabija demokrację* traktuje o wpływie emocji, a głównie strachu, na politykę.

Zazwyczaj nie łączymy polityki z emocjami. Nie zdajemy sobie sprawy z tego, jak duży wpływ mają emocje, zwłaszcza te negatywne, na zachodzące procesy polityczne i możliwość manipulowania ludzkimi zachowaniami. Tematykę tę postanowiła zgłębić Anna Siewierska-Chmaj. Autorka już na początku swoich rozważań burzy dość powszechne przekonanie o racjonalności polityki poprzez uświadomienie czytelnikowi jak silnym motywatorem działań ludzkich są negatywne emocje – gniew, czy strach i w jaki sposób mogą być przez polityków wykorzystywane dla realizacji obranych celów. Poprzez odwołanie się do aktualnych wydarzeń i procesów ukazuje ona rolę emocji w polityce, a także opisuje ich wykorzystanie jako narzędzi do realizacji celów politycznych.

Książka składa się z pięciu rozdziałów podzielonych na podrozdziały. Pierwszy rozdział poświęcony został emocjom. Autorka wyjaśnia ich relacje z rozumem dochodząc do wniosku, że rozum i emocje ściśle ze sobą współpracują, a emocje są wykorzystywane do procesów decyzyjnych, przy czym żadna skrajność nie jest pożądana – ani nadmiar emocji, ani ich zupełny brak. Kolejne z podrozdziałów tego rozdziału opisują rodzaje emocji (moralne, zbiorowe, pozytywne i negatywne). Następnie Autorka prowadzi rozważania na temat tego czym motywowane są decyzje polityczne. Prezentuje poglądy, zgodnie z którymi wyborcy nie kierują się racjonalnymi przesłankami, a emocjami, własnym interesem, czy ideologią. Brak racjonalizmu w decyzjach wyborców uważa za zagrożenie dla demokracji.

W rozdziale drugim Autorka opisuje zjawisko lęku. Jej zdaniem wzbudzanie lęku może stanowić efektywną metodę prowadzenia polityki, jest również skutecznym

narzędziem sprawowania kontroli, a polityka strachu może zostać wykorzystana do wprowadzenia czy zwiększenia władzy autorytarnej. W ostatnim podrozdziale tego rozdziału Autorka próbuje znaleźć odpowiedź na pytanie jak strach zabija demokrację.

Rozdział trzeci poświęcony został emocjonalnemu wymiarowi ideologii. Autorka odwołuje się do badań, zgodnie z którymi przy wyborze ideologii politycznej wyborcy kierują się emocjami. Analizuje emocje liberała i konserwatysty, a także występujące między nimi różnice w przeżywaniu lęku.

Rozdział czwarty publikacji, zatytułowany *Suma wszystkich strachów,* traktuje o wykorzystywanych w polityce zjawiskach wywołujących ogólny lęk – imigracji, terroryzmie, katastrofie klimatycznej, wojnie. Autorka dostrzega liczne niebezpieczeństwa z tym związane – wykorzystanie strachu przed imigrantami często nie jest oparte o racjonalne argumenty, ale wypływa z przesłanek rasowych, religijnych, etnicznych. Prowadzi do wybuchów agresji międzygrupowej i generuje inne – dużo poważniejsze problemy. Walka z terroryzmem dopuszcza stosowanie przemocy i metod nieakceptowalnych wcześniej przez społeczeństwa liberalne. Lęk przed katastrofą ekologiczną stanowi bardzo skuteczne narzędzie – przekonanie o zbliżającym się końcu skłania przecież do poszukiwania osób, które będą oferować, choćby iluzoryczne, rozwiązania zapewniające bezpieczeństwo, często za cenę praw i wolności.

W ostatnim rozdziale publikacji Autorka opisuje zarządzanie strachem wskazując, iż jest to skuteczna metoda sprawowania kontroli zarówno nad jednostkami, jak i grupami społecznymi. Według Anny Siewierskiej – Chmaj zarządzanie strachem jest formą manipulacji. Innym jej rodzajem, również wykorzystywanym w polityce jest tworzenie teorii spiskowych.

Podsumowując swoje rozważania, w zakończeniu książki, Autorka wskazuje, że strach jest dominującym uczuciem naszych czasów, chętnie wykorzystywanym w polityce. Jej zdaniem polityk, który opanował sztukę zarządzania strachem, jest politykiem skutecznym. Autorka dostrzega jednak wiele niebezpieczeństw wynikających z wykorzystywania strachu w celach politycznych – odczuwanie lęku osłabia skłonność obywateli do kontrolowania rządzących, utrudnia myślenie, może popychać do zachowań agresywnych. Zdaniem Anny Siewierskiej-Chmaj, aby obniżyć poziom strachu należy podnieść poziom nadziei.

Publikacja jest napisana językiem przystępnym dla odbiorcy, a narracja wskazuje na zaangażowanie Autorki w omawiane zagadnienia. Zebrany materiał badawczy i sposób jego pogłębionej analizy z pewnością skłoni czytelników do poszerzonej dyskusji. Książka ta z powodu swoich walorów naukowych, ciekawej tematyki, rzetelnych podstaw merytorycznych i obszernego spisu bibliograficznego, może służyć nauczycielom akademickim i studentom.